

वन्यप्राण्यांपासून फळझाडांचे, नुकसान
झाल्यास देय नुकसान भरपाईचे रक्कमेत
वाढ करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
महसूल व वन विभाग
शासन निर्णय क्र. डब्ल्यूएलपी- ०७.२०/प्र.क्र.३२६/फ-१
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई ४०००३२.
दिनांक:- २२ सप्टेंबर, २०२३.

- संदर्भ: १. शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग, क्र. डब्ल्यूएलपी-१०.०८/प्र.क्र. २७० फ-१,
दिनांक ०२.०७.२०१०
२. शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग, क्र. डब्ल्यूएलपी -२०१२/प्र.क्र. ३२६ फ-१,
दिनांक ०५.०९.२०१३
३. शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग, क्र. डब्ल्यूएलपी -०४१३/प्र.क्र.१२३ फ-१,
दिनांक २५.११.२०१३
४. शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग, क्र. डब्ल्यूएलपी -२०१२/प्र.क्र.३२६ फ-१, दिनांक
०९.०७.२०१५
५. शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग, क्र. डब्ल्यूएलपी -२०१२/प्र.क्र.३२६ फ-१,
दिनांक २८.०९.२०१५
६. शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग, क्र. डब्ल्यूएलपी -२०१२/प्र.क्र.३२६ फ-१,
दिनांक २३.१२.२०१५
७. प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर यांचेपत्र क्र. कक्ष-२३(४)/वजी/
प्र.क्र.३८ (२०१८-१९)/ २२-२३/२९३७/ नागपूर दि. २०.०२.२०२३

प्रस्तावना:-

राज्यातील रानडुक्कर, हरीण (सारंग व कुरंग), रानगवा, रोही (निलगाय), माकड, वानर तसेच वन्यहत्ती या वन्यप्राण्यांपासून शेतपिकाला किंवा फळबागांना नुकसान झाल्यास दिनांक ०२.०७.२०१०, दिनांक ०५.०९.२०१३, दिनांक २५.११.२०१३, दिनांक ०९.०७.२०१५, दिनांक २८.०९.२०१५ व दिनांक २३.१२.२०१५ रोजीच्या संदर्भीय शासन निर्णयामधील तरतुदीनुसार नुकसान भरपाईची रक्कम संबंधितांना अदा करण्यात येते.

वन्यप्राण्यांद्वारे झालेल्या फळझाड नुकसानीसाठी देण्यात येणा-या नुकसान भरपाईच्या रक्कमेत मागील सात वर्षांपासून वाढ करण्यात आलेली नाही. परिणामी फळझाडांचे नुकसान झालेल्या शेतक-यांचा उदर निर्वाह प्रभावित होत आहे. स्थानिक लोकप्रतिनिधींकडून फळझाड नुकसान भरपाईची रक्कम तुटपुंजी असून सदर रक्कमेत वाढ करणेबाबत असलेली मागणी विचारात घेता वन्यप्राण्यांद्वारे होणाऱ्या फळझाडांच्या नुकसान भरपाई रक्कमेत वाढ करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

रानडुक्कर, हरीण (सारंग व कुरंग), रानगवा, रोही (निलगाय), माकड, वानर तसेच वन्यहत्ती या वन्यप्राण्यांद्वारे होणाऱ्या फळझाडांच्या नुकसानीबाबत खालीलप्रमाणे अर्थसहाय्य देण्यात यावे.

फळबागांच्या केलेल्या नुकसानी पोटी द्यावयाचे आर्थिक सहाय्य:-

अ.क्र.	प्रजाती	आर्थिक सहाय्य	
		झाडाचे वय	अर्थसहाय्य प्रती झाड
१	नारळ	० ते १ वर्ष	रु. ५००/-
		१ ते २ वर्ष	रु. १५००/-
		२ ते ३ वर्ष	रु. ३०००/-
		३ ते ४ वर्ष	रु. ५०००/-
		४ ते ५ वर्ष	रु. ७५००/-
		५ ते पुढे	रु. ९५००/-
२	सुपारी	० ते १ वर्ष	रु. ५००/-
		१ ते २ वर्ष	रु. १५००/-
		२ ते ३ वर्ष	रु. २०००/-
		३ ते ४ वर्ष	रु. २५००/-
		४ ते ५ वर्ष	रु. ३५००/-
		५ ते पुढे	रु. ५५००/-
३	केळी	रु. २४०/- प्रती झाड	
४	कलमी आंबा	० ते १ वर्ष	रु. ५००/-
		१ ते २ वर्ष	रु. १५००/-
		२ ते ३ वर्ष	रु. ३०००/-
		३ ते ४ वर्ष	रु. ५०००/-
		४ ते ५ वर्ष	रु. ६०००/-
		५ ते पुढे	रु. ७०००/-
५	इतर फळझाडे	० ते १ वर्ष	रु. २००/-
		१ ते २ वर्ष	रु. ३००/-
		२ ते ३ वर्ष	रु. ५००/-
		३ ते ४ वर्ष	रु. ६००/-
		४ ते ५ वर्ष	रु. ७००/-
		५ ते पुढे	रु. १०००/-
६	संत्री व मोंसबी या फळझाडाचे पूर्ण नुकसान झाल्यास	० ते १ वर्ष	रु. ५००/-
		१ ते २ वर्ष	रु. १०००/-
		२ ते ३ वर्ष	रु. २५००/-
		३ ते ४ वर्ष	रु. ३०००/-
		४ ते ५ वर्ष	रु. ३५००/-
		५ ते पुढे	रु. ४५००/-

२. इतर अटी व तरतूदी दि. ०२.०७.२०१०, दि.०५.०९.२०१३, दि.२५.११.२०१३, दि.०९.०७.२०१५ व दि. २३.१२.२०१५ रोजीच्या शासन निर्णयाप्रमाणे लागू राहतील.

३. सदर शासन निर्णय वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक :- २७०/२०२३/व्यय-१०, दिनांक २८ जुलै, २०२३ ला अनुलक्षून निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२३०९२६१७३४३०८०१९ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(सिध्देश सावर्डेकर)
विशेष कार्य अधिकारी
महसूल व वन विभाग

प्रत माहिती आणि उचित कार्यवाहीसाठी :-

१. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
२. मा.मंत्री (वने) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई
४. अपर मुख्य सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
५. अपर मुख्य सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
६. अपर मुख्य सचिव (कृषी), कृषी व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई
७. महासंचालक, माहिती व प्रसिद्धी, मंत्रालय, मुंबई
८. प्रधान मुख्य वनसंरक्षक, (वनबल प्रमुख), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
९. प्रधान मुख्य वनसंरक्षक, (वन्यजीव), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
१०. प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (अर्थसंकल्प, नियोजन व विकास), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
११. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य वनविकास महामंडळ, नागपूर.
१२. अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक, (वन्यजीव) पूर्व, नागपूर / पश्चिम, मुंबई.
१३. सर्व मुख्य वनसंरक्षक (प्रादेशिक)
१४. मुख्य वनसंरक्षक तथा क्षेत्र संचालक, मेळघाट व्याघ्र प्रकल्प, अमरावती.
१५. वनसंरक्षक व संचालक, संजय गांधी राष्ट्रीय उद्यान, बोरीवली
१६. वनसंरक्षक तथा क्षेत्र संचालक, पेंच / सह्याद्री / ताडोबा-अंधारी व्याघ्र प्रकल्प
१७. उप वनसंरक्षक तथा क्षेत्र संचालक, नवेगाव नागझिरा व्याघ्र प्रकल्प, गोंदिया.
१८. सर्व जिल्हाधिकारी
१९. सर्व उपवनसंरक्षक (प्रादेशिक/वन्यजीव)
२०. सर्व विभागीय वन अधिकारी / उप विभागीय वन अधिकारी
२१. सर्व जिल्हा कृषी अधिकारी
२२. महालेखापाल १/२ (लेखापरीक्षण/ लेखा व अनुज्ञेयता) महाराष्ट्र राज्य, मुंबई/ नागपूर
२३. नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई -३२
२४. वित्त विभाग (व्यय- १० कार्यासन) मंत्रालय, मुंबई -३२
२५. वन कक्षातील सर्व कार्यासने व वनविभाग, मंत्रालय, मुंबई -३२
२६. फ-१ कार्यासन, महसूल व वनविभाग, मंत्रालय, मुंबई -३२(निवडनस्ती)

*****